

PONIŠTENA

VOLI LEM

Preveo
Aleksandar Milajić

Laguna

Naslov originala

Wally Lamb

SHE'S COME UNDONE

Copyright © Wally Lamb, 1992

Translation Copyright © 2005 za srpsko izdanje, LAGUNA

*Kristini,
koja se smejala i plakala
i pozajmila me ovim likovima.*

Zahvaljujem *Umetničkoj komisiji Konektikata* i *Slobodnoj akademiji* u Norviču za velikodušnu pomoć tokom ovog projekta.

Hvala i svima navedenima, čije su mi pohvale i/ili kritike pomogle da uobličim ovu knjigu:

Lari Blum, Teodor Dep, Barbara Dombrovski, Džoan Džof Hol, Džejn Hil, Tereza Karmel, Nensi Lagomarsino, Ken Lamot, Linda Lamot, Judžinija Leftvič, En Z. Levental, Pem Luis, Etel Mancaris, Fejt Midlton, Dejvid Mors, Nensi Poter, Vanda Rikerbi, Džoan Selindžer Sidni, Gledis Svon i Gordon Viver.

Takođe zahvaljujem Džonu Longu, bivšem nastojniku trećeg sprata univerzitetske biblioteke *Homer Babidž* u Konektikatu, koji je sa mnom delio svoj ručak i vreme tokom sedam leta kada je ova knjiga nastajala, a kasnije mi održao i lekciju iz hrabrosti.

Zahvalan sam i što je ovaj roman završio u sigurnim rukama mojih prijateljica i agenata Linde Čester i Lori Foks, čije su mi oštre oči i topla srca pomogli u pripovedanju.

Na kraju bih zahvalio i svom izdavaču i „seljančici“ Džudit Regan, koja je, dok je u jednoj ruci držala svoju jednonedeljnu ćerku Laru a u drugoj ovaj rukopis, odlučila da će ona doneti ovu knjigu na svet.

*Doći će i naš dan
Ako samo malo pričekamo...*

RUBI I ROMANTIKS

Čekajući zajedno zoru,
podelismo s tobom samotne sate
i užasnu ti samrtnu snagu
onoga nezemaljskog vriska
kada si zabacio oslepelu glavu
i s mukom otvorio
zakrvavljeno, suzno oko,
u koje, ispunjeni strahom i spoznajom, uronismo tad.

STENLI KUNIC, ODLOMAK PESME „VELFLITSKI KIT“

PRVI DEO

Naša gospa od tuge

1

MEĐU NAJSTARIJIM MI JE SEĆANJIMA ONO KAD MAMA I JA SA VERANDE naše iznajmljene kuće u Aveniji Karter gledamo dvojicu dostavljača kako nam donose novi televizor. Uzbuđena sam jer sam dotle samo čula za televiziju. Uniforme su im iste boje kao kutija koju nose. Postrance se penju uz betonske stepenike, baš kao krabe u Ribarevoj uvali. Sad sledi nepouzdan deo priče: moje vizuelno pamćenje uporno tvrdi da su ta dvojica predsednik Ajzenhauer i potpredsednik Nikson.

Ušli su u kuću, raspakovali tu kocku sa staklenom prednjom stranom i postavili je na postolje. „Samo pažljivo“, kaže majka, mada to ne liči na nju. Ona nikada nikoga nije učila njegovom poslu, a pogotovu ne muškarce. Tad mi se obraća predsednik Ajzenhauer: „Hajde, curice, okreni ovo dugme ovde.“ Majka klima glavom u znak odobravanja i ja mu prilazim. „Ovako“, kaže, pa polaže žuljevit dlan na moju ruku, provlači prste između mojih i okreće dugme slično žetonu iz očevog kompleta za igru dame. (Ponekad, kad otac viče na majku, odem u dnevnu sobu i stavim jedan taj žeton u usta, a onda ga sisam i jezikom pratim ivični žleb.) Čujem i osećam paljenje aparata. Iz kutije dopiru siktavi glasovi. „Dolores, vidi!“ – kaže majka. Na sredini zelene staklene površine pojavljuje se zvezdica, koja potom narasta i pretvara se u dve žene – vlasnice onih glasova – koje sede za kuhinjskim stolom. Počinjem da plaćem. Ko ih je tako smanjio? Jesu li žive? Stvarno? Sve se dešava 1956. Imam četiri godine. Nisam to očekivala. Ona dvojica i mama smeše se mom strahu, uživaju u njemu. A možda je to saosećanje i želja da me smire? Sećanja na taj dan su mi, baš kao i sama televizija, jasna i glasna, ali nepouzdana.

Nismo kupili taj televizor. Poklonila nam ga je gospođa Masikot, bogata udovica za koju je radio moj otac. Upoznali su se proleto, kada ga je unajmila da joj oprska farbom nekoliko kuća, a potom ga ubedila da svoj kamionet ofarba u njenu omiljenu boju – kajsiju – i na vratima šablonom ispiše natpis *Nekretnine Masikot. Direktor*. Dar u vidu televizije trebalo je da obeleži očevu odluku.

Ako posegnem još dalje u prošlost, vidim oca kako s merdevina maše majci i meni dok stižemo našim tirkizno-belim automobilom da mu donesemo ručak. Silazi. U ruci mu je pištolj za farbanje. Tata stupa na zemlju i skida masku s lica. U grlu i nogama prvo osećam tutnjavu narandžastog kompresora, a onda ga on gasi i uživam u iznenadnoj tišini. Kosa, uši i obrve uprske su farbom, ali mu je ostatak lica bio dobro zaštićen maskom. Skrećem pogled s njegovih čistih usta koja nešto pričaju.

Ručamo na travnjaku. Otac jede sendviče od onih smrdljivih stvari koje mama i ja ne volimo – od krvavica, feferona iz turšije i limburškog sira. Pije vruću kafu pravo iz termos a i Adamova mu jabučica poskakuje dok guta. Priča o nekoj „njoj“, ali zbunjena sam pošto ne znam misli li na dopola obojenu kuću gospođe Masikot ili na samu staricu.

Starost. Sada sam nadomak četrdesete, negde između godina gospođe Masikot i mojih roditelja dok su sedeli na travi, smejali se, duvali mi maslačke u lice, delili „pel mel“ i mislili kako je stara dama njihova dobra vila i da je crno-beli televizor „emerson“ samo poklon koji ni na koji način neće označiti početak raspada naše porodice.

Gledanje televizije mi se pretvorilo u celodnevnu naviku. „Igraj se napolju, Dolores“, opominjala me je me majka prolazeći kroz dnevnu sobu. „To čudo će na kraju pregoreti.“ Televizor, međutim, na dodir nije bio vreo, već topao. Smirivao me je, a ne plašio, kao onaj dečak iz komšiluka koji me je gađao kamenjem. Ponekad sam ono dugme nalik žetonu okretala do kraja, sve dok mi ruka ne zabridi od jačine zvuka.

Mama je uvek prekidala posao kad počne naša omiljena emisija, *Kraljica dana*. Sedele smo na kauču, ja nogu prebačenih preko mami-

nih, i gledale žene čija su deca obogaljena paralizom, ili im je grom udario u kuću, ili su se našle suočene sa smrću ili razvodom. Ona s najtužnijom životnom pričom dobijala je najjači aplauz i nagradu za svoj čemer: kadifeni plašt, ruže i aparate za domaćinstvo. Zajedno s publikom sam uvek najduže i najviše tapšala onoj koja se usred priče slomila i brznula u plač. Dlanovi su mi se žarili zbog tih žena.

Očeva zaduženja kod gospođe Masikot ubrzo su se s farbanja unutrašnjih i spoljašnjih zidova njenih kuća proširila na ubiranje mesečne stanarine i primanje žalbi stanara. Kasnije se svake prve subote u mesecu vozio od kuće do kuće u kajsija-narandžastom kadilaku Masikotove. Dotle sam već bila pošla u prvi razred – dakle i dovoljno odrasla da mu se pridružim. Posao mi je bio da zvonim na vratima. Niko se nije radovao mome ocu, pa me uglavnom nisu ni primećivali dok sam im virila u senovita predsoblja, udisala mirise iz kuhinja ili im prisluškivala televizore.

Gospođa Masikot je volela da pije pivo, smeje se i pleše. Prodavnica pića nam je bila redovna stavka tih subotnjih popodneva. „Sanduk 'rejngolda“, rekao bi otac prodavcu, starcu čiji mi je nadimak Keksić bio strašno smešan. Uvek mi je davao karamelu uvijenu u celofan i, po nalogu gospođe Masikot, dopuštao mi da u kartonsku kutiju kraj kase ubacim svoj glas za mis Rejngolda. (Stalno sam glasila za istu devojkicu, najlepšu od tri ponuđene, čije su me smeđa kosa i crvene usne podsećale na *Žizel Makenzi iz Parade hitova* i na moju majku.)

Otac je bio crnomanjast i veoma je vodio računa o svom izgledu. Pamtim kako sam ponekad morala da cupkam ispred ružičastih vrata kupatila u Aveniji Karter i stiskam se da se ne upiškim pre no što on završi svoje beskrajno doterivanje. Po njegovom izlasku, popela bih se na stolicu i, okružena parom i mirisom iz otvorene boce „old spajsa“, posmatrala svoj nejasni, orošeni odraz u ogledalu nad lavabom. Tata je u podrumu dizao tegove, odeven u majicu i žute kupaće gaće. Ponekad se posle toga šepurio po kuhinji, pokazivao mami mišiće ili cmakao svoj odraz u tosteru. „Ti nisi tašt, ti si zaljubljen u sebe!“ – šalila se mama. „Pa i ti si zaljubljena u mene“, odgovarao je, pa bi počeo da nas obe juri po kuhinji i udara peškirom po guzi. Mama i ja smo oduševljeno cičale i negodovala.

Kada smo dobili televizor, tata je tegove preneo gore kako bi mogao da vežba uz omiljene emisije. Najviše je voleo kvizove: *Pitanje za 64.000\$, Para po para, Pobednik uzima sve*. Ponekad je između stenjanja i dahtanja dovikivao odgovore slabijim takmičarima ili psovao kad neko prokocka sve šanse. „Eto“, rekao bi tad mami, „još jedan šmokljan će ostati običan šljaker kao svi mi.“ Nije podnosio pobjednike koji su se vraćali da ponovo učestvuju i uvek je navijao protiv njih. Kao da mu je prezir prema njima nekako pomagao u dizanju tegova.

Po mišljenju mog oca, trebalo je da *mi* budemo bogati. Verovao je da smo bez novca koji nam pripada ostali zahvaljujući njegovim priglupim roditeljima, koji su prodali svojih trideset jutara u Ribarskoj uvali gospodinu Vajsu, i to samo mesec dana pre no što će se utopiti prilikom velikog uragana 1938. Za vreme depresije, kad se otac tek bio zamomčio, u toj pustari zarasloj u travu i šiblje postojale su samo daščare s poljskim klozetima. Kada se zaposlio kod gospođe Masikot, Ribarska uvala postala je dom mnogih milionera. Tu je, dve ulice dalje od nje, bila i kuća sina gospodina Vajsa, koji je živio od igranja golfa.

Otac je gospođi Masikot praštao bogatstvo pošto je bila vrlo darežljiva – „široke ruke“, imao je običaj da kaže. Televizor je bio tek prvi u nizu poklona, među kojima i ljuljaška za mene, kuhinjske sitnice za mamu (kao što je komplet smeđih čaša za sok ili crna posuda za led s mesinganim nožicama u obliku kandži), a za oca posebni darovi, koje je donosio iz njene velike kuće u zalivu: pepito sportska jakna, kožne rukavice operavane pravim zečjim krznom, i moj omiljeni: ručni sat s gipkom metalnom narukvicom koju ste mogli do mile volje savijati a da ne pukne.

„Tako je, Čifutiću, samo ti dodaj još koju hiljadarku u svoj šljajpk“, viknuo je otac jedne večeri usred vežbanja pred televizorom. Gledali smo „Pitanje za 64.000\$“. Ozareni pobjednik s okruglim naočarima upravo je bio izašao iz svoje kabine.

„Ne pričaj to, Toni“, pobunila se majka.

Skrenuo je pogled ka njoj. Tegovi su ostali da lebde u vazduhu. „Šta da ne pričam?“

Mama je pokazala bradom ka meni. „Ne želim da ona to sluša,“ rekla je.

„Šta da ne govorim?“ – ponovio je.

„Dobro, ništa. Zaboravi.“ Mama je izašla iz sobe. Tegovi su tresnuli na pod, tako glasno i iznenadno da mi se srce stislo u grudima. Otišao je za njom u spavaću sobu.

Ranije te nedelje, od gospođe Masikot mi je doneo debeo blok za crtanje i komplet voštanih bojica. Otvorila sam čist list i nacrtala lice lepote. Dala sam joj duge trepavice, crvene usne, kosu boje pečene sijene i krunu. „Zdravo“, rekla mi je. „Zovem se Pegi. Najviše volim ljubičastu boju.“

„Da mi više nikada – *nikada!* – nisi rekla šta ću da pričam u sopstvenoj kući a šta ne!“ – vikao je otac iza zatvorenih vrata.

Mama je samo plakala i izvinjavala se.

Kasnije, kada je otac protutnjao pored mene i odveo se nekud, ona je legla u kadu i ostala tamo dugo iza vremena kad idem na spavanje, dovoljno dugo da pola bloka ispunim Peginim životom.

Obično bi me oterala kad je zateknem голу, ali je sada zbog tatinog besa bila odsutna i nemarna. Na rubu kade joj je stajala pepeljara puna opušaka „pel mela“. Kupatilo je bilo puno dima, koji se uskovitlao kad sam ušla.

„Pogledaj moju damu“, rekla sam. Htela sam da je nekako utešim svojim crtežima, ali rekla mi je da su lepi čak ih i ne pogledavši.

„Da li je tata nevaljao?“ – pitala sam.

Toliko joj je vremena trebalo da mi odgovori da sam pomislila kako me uopšte nije čula. „Ponekad“, rekla je konačno.

Grudi su joj se pomaljale iz vode i ponovo nestajale. Nikada ranije nisam imala priliku da ih pažljivije osmotrim. Bradavice su joj ličile na velike čokoladne bombone.

„Nevaljao je samo kad je nesrećan.“

„A zašto je nesrećan?“

„Eh...“ – rekla je. „Još si mala da bi razumela.“

Iznenada se okrenula ka meni i uhvatila me kako buljim u njene svetlucave, mokre grudi. Brzo se pokrila rukama i ponovo postala moja prava mama. „Hajde, tutanj“, rekla je. „Tata nije nevaljao. Šta ti to pada na pamet?“

* * *

Stanari su kiriju plaćali u gotovini – odbrojavali su novčanice od dvadeset dolara i spuštali ih na ispruženi očev dlan. Ako bi subota bila dobra, otac bi se, pošto napuni novcem torbu gospođe Masikot, posvetio i meni. Voleo je da mu izvodim ono što sam naučila s televizije.

*Ja sam Čikita Banana i pazite šta vam kažem,
Banane treba da valjano zru, neću da vas lažem,
Vozite se „ševijem“ kroz celu Ameriku,
Jer Amerika je zemlja velika!*

Bez kraja i konca sam mu pevala pesmice koje najviše voli. Ponekad smo se igrali „divljanja“ na vijugavim putevima ka Ribarskoj uvali. Sedela sam na zadnjem sedištu kao nekakva mala gospođa Masikot i zapovedala ocu da vozi brže. „Važi, gospojo. Spremni, gospojo? Polećemo!“ Uхватила bih se za kajsija-narandžasti gajtan na zadnjoj strani njegovog naslona, a tata bi počeo da uleće u krivine i ševrda po drumu. „Osećaš li ti te fine amortizere, Dolores? Kao da sediš u dnevnoj sobi!“ A jednom mi je čak rekao i ovo: „Ovo je *naš* auto! Kupio sam ovu lepoticu od babe!“ Osećala sam miris parfema gospođe Masikot u mekim presvlakama i znala da to nije istina, iako sam tada bila dovoljno naivna da poverujem u sve i svašta, pa čak i da su moji roditelji kao Lusi i Riki Rikardo i da njihove svađe znače jedino da se oni vole malo glasnije.

Subotnja zaduženja su se završavala na vrhu dugačkog prilaza na Džeferson drajvu, odakle je iz one puslice od kuće gospođe Masikot pucao pogled na Long Ajlend Saund. Parkirali smo se u hladnoj, betonskoj garaži u kojoj je tresak vrata na automobilu odjekivao kao nigde drugde. Potom bismo se popeli uza stepenice i bez kucanja otvorili jedna vrata. Iza njih se nalazila gospođina narandžasta kuhinja u kojoj sam uvek počinjala da žmirkam. „Lepo se ponašaj“, nije propuštao tata da me opomene. „Reci 'hvala.'“

Ostajala sam u kuhinji i čekala da tata i gospođa Masikot dve sobe dalje dovrše posao za tu nedelju. Iako mi se činilo kako za mene

nije ništa zainteresovanija od svojih stanara, vodila je računa da mi čekanje ne bude dosadno. Uvek je tu bio tanjir kolača iz poslastičarnice i debela slikovnica sjajnih listova ili kartonska lutka za oblačenje. Društvo mi je obično pravila Zara, gospođin debeli žutomrki koker španijel, koja mi je sedela podno nogu i netremice posmatrala kako kolači nemilosrdno putuju od tanjira do mojih usta.

Otac i Masikotova su glasno pričali i smejali se, a ponekad su puštali i radio. (Mi smo kod kuće imali samo tranzistor, a kod nje je to bio komad nameštaja.) „Hoćemo li skoro kući?“ – pitala sam tatu kad god bi ušao u kuhinju da vidi kako sam ili da uzme još dva piva za njih. „Za nekoliko minuta“, uvek je glasio njegov odgovor, ma koliko to na kraju ispalo.

Želela sam da otac subotom posle podne bude kod kuće i smeje se s mamom, a ne s gospođom Masokot, koja je imala žučkastobelu kosu i bila dežmekasta kao Zara. Tata ju je oslovljavao imenom, Luen, a mama je za nju uvek govorila „ona“. „To je ona“, rekla bi tati kad god telefon zazvoni za vreme večere.

Ponekad sam, kad bi se njihov sastanak otegao u nedogled ili kad su se preglasno smejali, smišljala pakosti i sprovođila ih u delo. Jednom sam izvrtila sva lica u skupoj slikovnici. Drugi put sam natopila sunder i bacila ga Zari u lice. Redovno sam je terala da šeni, vodeći računa da joj kolači uvek ostanu izvan domašaja. Moje ponašanje – koje bi redovno razbesnelo oca – istovremeno me je zbunjivalo i pričinjalo mi zadovoljstvo.

U drugom razredu sam imala dugu kosu. Majka mi je svakog jutra pre škole raščešljavala konjski rep i davala mi pola kašičice maloksa* ne bi li mi smirila stomak. Moja učiteljica, gospođa Nelkin, bila je prava vrištalice. Čitave sam se godine trudila da budem dobra – da tačno popunim svaku prazninu na radnim listićima i da bez priče slažem reči od slova iz slovarice.

„Ma ne sekiraj se zbog te matore kvočke“, savetovala mi je mama. „Umesto toga razmišljaj o bebi koju čekamo.“

Bata ili seka trebalo je da pristigne februara 1958. Kada sam pitala roditelje kako je beba dospela u mamu, oni su nasmejali, a onda mi je

*Maloks – sredstvo za smirenje želuca. (Prim. prev.)

tata objasnio da su je napravili svojim telima. Zamislila sam ih kako se potpuno obučeni divljački trljaju kao kad se štapovima pali vatra.

Čitave jeseni i zime prinosila sam bočice ustima svoje lutke-bebe i mlakom vodom joj u umivaoniku prala gumastu kožu. Želela sam devojčicu, a tata sina. Mami je bilo svejedno, samo da bude živo i zdravo. „A kako će izaći?“ – upitala sam je jednog dana kada se čekanje već približilo kraju. „Nije važno“, glasio je jedini njen odgovor. Zamislila sam kako joj se, dok leži na bolničkom krevetu, smirena i nasmešena, stomačina otvara po sredini kao da ima rajsferšlus.

Baš onog jutra kad se u školi održavala igranka povodom Dana zaljubljenih, mama je odlučila da promeni raspored u fioci sa srebrinom, što ju je na kraju samo rasplakalo.

Igranka se pretvorila u petnaestominutno razočaranje na kraju dugog dana. Kada smo već bili navukli čizme, kapute i vunene kape, prišla mi je gospođa Nelkin. Rekla je da posle zvona ostanem na mestu i da se moj otac javljao i poručio da će doći po mene. Sedela sam sama u praznoj učionici, u kaputu i s kapom na glavi, i prebiralala čestitke u krilu. Čuli su se otkucaji sata. Gospodin Horvak, domar, mrmljao je nešto i raščišćavao lom od igranke, a gospođa Nelkin je pregledala naše zadatke.

Na kraju se na vratima učionice pojavila baka Holand s Rod Ajlenda, mamina mama. Ona i gospođa Nelkin su izašle i počele da razgovaraju toliko prisno da sam se zapitala znaju li se od ranije. A onda mi je učiteljica mnogo ljubaznijim glasom nego što sam navikla rekla da mogu kući.

Međutim, *nismo* otišle kući. Sišle smo niz stepenice i ušle u taksu, koji nas je odvezao do katedrale svetog Pavla. Baka mi je usput objasnila da je mama zbog „ženskih problema“ morala da ode u veliku bolnicu u Hartfordu i da je tata s njom. Tamo će ostati bar dve nedelje, a u međuvremenu će se ona – baka – starati o meni. Bebe više nema i tačka. Večeralo smo sušenu govedinu.

Stakleni sveti na prozorima crkve imali su izmučena lica poput onih žena iz *Kraljice dana*. Baka je izvadila brojanicu od crvenih perlica i počela da mrmlja *Krsni put*, a ja sam išla za njom, sejala za sobom čestitke za Dan zaljubljenih, saplitala se o drvene klupe i osluškivala jeku. Zapalile smo sveće u tamnosmeđim čašama, koje su me

podsetile na one što nam ih je poklonila gospođa Masikot. Meni nije bilo dopušteno da se igram vatrom. Umesto toga, ubacila sam novčiće u metalnu kutiju – dvadeset centi za dve sveće. *Zvec, zvec.*

Kada se tata te večeri vratio kući, legao je do mene i počeo da čita čestitke. Onda se zagledao u plafon i počeo da govori o mami. Neka-ko je, rekao mi je, u maminom stomaku osim bebe izraslo i nekakvo uže. (Zamislila sam gajtan iz kamilaka gospođe Masikot.) Kada je beba počela da izlazi, uže joj se zamotalo oko vrata i udavilo ju je. Ne nju, *njega*. Dečak – Entoni Mlađi. Dok je govorio, suze su mu se kao kapi voska slivale niz lice. Zapanjila sam se – dotle sam mislila da muškarci ne mogu da plaču, baš kao što ne mogu ni da rađaju.

Nisam volela što je baka s nama. Spavala je u mojoj sobi i spremala nam sve obroke. Tvrdila je kako je nehigijenski što tata pije vodu iz flaše pa je onda vrati u frižider. I da je sramota što joj je unuka navršila sedmu godinu a ne ume da se pomoli. Smučilo joj se, rekla je, uvek jedno te isto pitanje: kada će se mama vratiti? Ona bolje ne može.

Gledala je televiziju i heklala, naizmenično se mršteći prizorima na ekranu i svom radu. Nije volela iste emisije kao mi. Najviše je volela seriju *Na ivici noći*, u kojoj je jedna bogatašica potajno ubila čoveka tako što mu je u vrat zarila šilo za led, ali su za to optužili lepoticu iz siromašne porodice. „Pogledaj samo tu kačiperku“, rekla je gledajući zlikovicu kako mirno sedi na galeriji sudnice. „Kriva je ko sâm đavo.“

Imitatorski dar mi je bio od velike koristi. Naučila sam svih deset zapovesti i molitvu Zdravo, Kraljice, onu o ljudima koji vape iz strašne doline suza. Širom otvorenih očiju, baka je obećala da će se pobrinuti za moju prvu pričest i da ću tada nositi divnu belu haljinu i veo i da ću jesti telo Hristovo. Svakog jutra mi je razgonila strahove, tvrdeći da su devojčice mojih godina još male za maloks i bez ikakve me zaštite slala gospođi Nelkin.

Dan pre nego što majka konačno trebalo da dođe iz bolnice, tata mi je dozvolio da ne idem u školu. Zajedno smo natovarili igračke, kolevku i ogradicu Antonija Mlađeg u kamionet boje kajsije i odvezli ih na otpad. Putem mi je objasnio kako se moramo truditi da oraspoložimo mamu, a da bebu čak i ne pominjemo. To mi je

zvučalo smisleno. Pa nije ona kriva što je beba umrla. Antoni Mlađi je sâm napravio glupost.

Tata je bacio novi novcati svetlozeleni nameštaj na gomilu starih dušeka i praznih konzervi od farbe, i sav zadihan se vratio u kabinu kamioneta. Poskakivala sam po sedištu i sudarala se s vratima dok smo jurili izlokanim drumom. Galebovi su lepršali ne bi li nam se sklonili s puta. Ljudi su zastajali i gledali za nama. Posmatrala sam kako stvari Antonija Mlađeg nestaju u daljini i prvi put shvatila da ga više nema.

Tata je vozio ka Ribarskoj uvali.

„O, ne, neću opet kod nje“, pobunila sam se. „Koliko ćemo ostati tamo?“

Ali umesto da skrene pri kraju Džeferson drajva, tata je samo nastavio dalje.

Zaustavio se kraj jednog napuštenog brodića. Popeli smo se na rasklimatani dok i stali jedno kraj drugog. Tatina najlonska vetrovka je lepetala na hladnom prolećnom povetarcu.

„Vidiš ono tamo?“ – rekao je, pokazavši ka namreškanoj sivoj vodi oko moreuza Long Ajlend. „Kada sam bio mali, kao ti sada, video sam kita, baš pored one crvene bove. Pošao je na jug i zalutao. Nije umeo da izađe iz plićaka.“

„Šta mu se desilo?“

„Ništa strašno. Nekoliko sati smo ga gledali kako se vrti, a onda je došla plima i nekoliko većih brodova ga je odguralo na pučinu.“

Seo je na stub. Izgledao je bolesno i znala sam da razmišlja o mami i bebi. Strašno sam želela da ga oraspoložim, ali činilo mi se da reklame ne bi bile pametan izbor.

„Tata, slušaj“, rekla sam. „Ja sam Gospod bog tvoj i nemoj imati drugih bogova uza me...“ Zabrinuto me je gledao dok sam deklamovala bakine zapovesti, jednako velike i prazne kao i zakletva na vernost koju smo svakoga dana ponavljali s gospođom Nelkin. „...Ne poželi kuće bližnjega svojega; ne poželi žene bližnjega svojega; ni sluge njegove.“ Sačekao je da završim. Potom je rekao da je previše hladno i da se vratim u prokleti kamion.

* * *

Majka se vratila otečenih očiju i praznog stomaka pod trudničkom haljinom. Čitava je kuća mirisala na karanfile gospođe Masikot. Mama je rekla kako želi da je svi ostave na miru.

Čitav prolećni raspust provela je u pidžami, odsutno se smeškajući svojim pričama, lutkarskim predstavama, pesmicama s televizije i žalbama. „Ostavi je“, ponavljala je baka. „Prestani da joj smetaš.“ Nije pokazivala nameru da ide.

Jednog dana u školi, Hauard Hensin, moj drug iz klupe, podigao je dva prsta. Dotle nisam obraćala mnogo pažnje na njega, pa sam bila potpuno zatečena kada ga je Nelkinova pitala šta želi, a on odgovorio: „Dolores Prais žvaće slova iz slovarice. Stalno to radi.“

Čitav razred se zapiljio u mene.

Htela sam da poreknem, ali onda sam spustila pogled i shvatila da su kartonske pločice na stolu iskrivljene i unakažene i da je nekoliko njih još tamno od moje pljuvačke. Štaviše, jedna mi je još bila u ustima. Nisam je izvadila ni kad je gospođa Nelkin pošla ka meni. Bila sam kriva ko sâm đavo.

Nije vikala. Jedva je i podigla glas dok se obraćala prvo Hauardu, a potom ostatku razreda i meni. „Ona verovatno misli da je to baš lepo. I da školski pribor raste na drvetu, pa je dovoljno da samo pružim ruku i uberem joj novu slovaricu. Ali ja to ne mogu, je l' tako, Hauarde? Stoga će morati da do kraja godine koristi ovu izvakanu, zar ne?“

Hauard nije odgovorio. Gospođa Nelkin je pošla ka tabli. Potpetice su joj lupkale po navoštenom drvenom podu. Uzela je kredu. Dok je pisala, otromboljena koža na mišici joj se klatila napred-nazad. Nisam disala sve dok se nisam uverila da tekst nema nikakve veze sa mnom.

Kada sam se vratila kući, čula sam tatu kako viče u spavaćoj sobi i brzo pobegla u okrilje dnevnog boravka. Preko glave mu je cmizdretnja. Pa beba je, do sto đavola, bila i njegova. Što je mnogo, mnogo je. Čula sam tresak vrata kada je baka izašla iz kuhinje i otišla u spavaću sobu. Mama je neprestano ridala. Baka je mrmljala nešto.

Televizor je bio uključen. Neki čovek u odelu je govorio o Drugom svetskom ratu. Sručila sam se na kauč, previše iznurena čak i da promenim program.

Bombe su ispadale iz aviona, a vojnici su paradirali i mahali. Onda sam ugledala nešto i uplašila se kao nikad pre, čak ni kao onda kad je tata bacio tegove. Na ekranu su se kosturi u pelenama peli uz nekakvo brdo. Činilo mi se da njihove prazne oči gledaju baš mene i da me prizivaju iz bakine Doline suza. Želela sam da isključim televizor, ali plašila sam se čak i da mu priđem. Sačekala sam reklame, a onda se zaključala u kupatilu i gucnula malo maloksa.

Te noći sam se vrišteći probudila iz sna u kome me je gospođa Nelkin povelala na izlet i potpuno smireno mi objasnila kako se u sendvičima koje jedemo nalazi meso mog mrtvog mlađeg brata.

Tata je prvi utrčao u sobu, raščupan i pospan. Bio je samo u gaćama, i to pred bakom, koja je ušla za njim. Na kraju je stigla i mama. Odjednom sam osetila ushićenje i moć. Nastavila sam da vrištim.

Mama me je prigrllila i počela da me ljuljuška. „Šššš. Smiri se. Reci nam šta je bilo. Samo reci.“

„Ona“, rekla sam. „Mrzim je!“

„Koga mrziš, srećo?“ – upitao je tata. Naslonio se na butine ne bi li me bolje čuo.

Mislila sam na Nelkinovu, ali onda sam se predomisllila. Pokazala sam prstom iza njega, ka baki. „Nju“, rekla sam. „Nek ide kući.“

Sutradan je bila subota. Sedela sam u dnevnoj sobi i gledala pre-podnevne crtane filmove kada je mama, potpuno obučena, izašla iz spavaće sobe i pitala me šta želim za doručak.

„Palačinke“, odgovorila sam, kao da se proteklih meseci ništa posebno nije dešavalo. „Gde je tata?“

„Otišao je da odveze baku na Rod Ajlend.“

„Otišla je?“

Majka je klimnula glavom. „Otišla je dok si još spavala. Rekla mi je da te pozdravim.“

Svojom novoootkrivenom moći sam možda mogla da izbacim baku Holand, ali ne i gospođu Masikot. Umesto toga sam i dalje svake

subote odlazila kod nje, ljubazno joj zahvaljivala na poklonima i držala je na oku.

Jednog poslepodneva mi je ostavila makaze, knjigu s lutkom Betsi Makol i haljinama za isecanje, kao i uobičajeni tanjir slatkiša. Pojela sam nekoliko kolača, sa dva-tri naterala Zaru da šeni, a potom prionula na posao. Odvojila sam Betsi s kartonske podloge. Isekla sam najlepšu haljinu i prikačila je na lutku. „Vidi, Zara!“ – zapovedila sam koker španijelu.

Prinela sam lutku šporetu, odvrnula ventil za gas i gurnula je u plavičasti plamen. Nekako sam znala da je od svih pakosti koje sam napravila u kući gospođe Masikot ova najgora i da će se zbog nje tata ljutiti na mene kao što ume da se naljuti na mamu.

„Upomoć!“ – zavapila je Betsi. Njena papirna odeća se zapalila, potamnela i počela da se savija. „Zara, pomoz! Upomoć!“

Htela sam da uplašim to naduveno pseto, ili da mu makar privučem pažnju, ali kad sam se osvrnula, Zara je i dalje tako prilježno piljila u kolače da sam se na trenutak zaboravila i opekla prste.

Ovo je priča o žudnji; nepouzdan izveštaj o željama i nevoljama koje kao da su počele onog dana 1956. kada smo dobili televizor. Često se u sećanjima vratim u detinjstvo. Sinoć sam ponovo bila u kuhinji gospođe Masikot i sa zapaljene papirne lutke skrenula pogled kako bih od debele Zare naučila prvu lekciju o snazi žudnje i moći volje.

„Vidi, Zara! Umirem!“ – stenjala sam. „Pomoz mi! Molim te!“

Ali pas je samo nastavio da zuri u kolače sa šećernom koricom.